

Archivy, knihovny a muzea v digitálním světě 2022 [1]

Autor:

- [BEŽOVÁ, Michaela](#) [2], [HALAMA, Vojtěch](#) [3]

Číslo:

- [2022, ročník 31, číslo 4](#) [4]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [5]

Klíčová slova:

- [Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě](#) [6], [digitální technologie](#) [7]

Konference Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě, jejíž [23. ročník](#) [8] proběhl ve dnech 30. listopadu až 1. prosince 2022, se vrátila k fyzickému formátu v prostorách budovy Národního archivu na Chodovci. Po dvou letech v online podobě byl přednáškový sál konečně zase naplněn posluchači, jak ve svém úvodním slovu s potěšením poznamenala ředitelka Národního archivu Eva Drašarová.

[9]

Účastníky konference uvítala Eva Drašarová

Tomáš Foltýn z Národní knihovny ČR, který společně s Vítem Richterem konferenci moderoval, na druhou stranu poznamenal, že online mód byl v určitém smyslu výhodný, neboť umožňoval vysokou účast a konferenci v covidových letech sledovalo až šest set lidí najednou. I v roce 2022 byly přednášky opět nahrávány, je tedy možné zhlédnout jejich [záznamy](#) [10] a prohlédnout si [prezentace](#) [11] jednotlivých účastníků. Na dvoudenním setkání, které organizovaly Národní archiv, Národní knihovna ČR a SKIP, bylo prezentováno téměř čtyřicet příspěvků.

[12]

Účastníci v sále

[13]
Tomáš Foltýn

[14]

Vít Richter

První den konference

První blok konference uvedly zástupkyně Ministerstva kultury ČR s informacemi o podpoře digitalizace kulturního a kreativního sektoru v rámci [Národního plánu obnovy](#) [15]. Eva Teuerová, Eržika Kubínová a Martina Jamborová představily dotační program [Digitalizace kulturních statků a národních kulturních památek](#) [16]. Ten je zaměřen především na nákup vybavení potřebného k digitalizaci; do uznatelných nákladů nově spadá i vyškolení personálu k obsluze pořizovaných přístrojů. Příští výzva by měla být vyhlášena na přelomu srpna a září 2023. Petra Miturová z téže instituce navázala s příspěvkem o připravovaném programu v rámci Národního plánu obnovy s názvem Další rozvoj digitalizace v oblasti knihoven. Ten bude určen krajským knihovnám, Národní knihovně ČR a Moravské zemské knihovně v Brně a počítá s minimálně čtyřiceti projekty. Výzva bude vyhlášena v roce 2023. V dalším příspěvku představila Michaela Bežová z Národní knihovny ČR nově vypracovanou [Národní strategii digitalizace novodobých knihovnických fondů](#) [17]. Ta se zabývá především metodami výběru titulů k digitalizaci a obsahuje sérii doporučení pro jednotlivé typy knihoven, která mohou vést k efektivnější koordinaci digitalizace knihovnických fondů v ČR. Blok pak uzavřel Martin Lhoták z Knihovny AV ČR, který prezentoval aktuální stav vývoje open source ekosystému pro digitalizaci a digitální obsah (nejen) v knihovnách zahrnujícího systémy Kramerius, ProArc a ARCLib. Uvedl, že je již možné přecházet na nejnovější verzi Krameria (K7) a že do konce roku bude spuštěna nová verze [České digitální knihovny](#) [18].

Druhý blok patřil především archivům. Petr Vojta a Daniel Růžička hovořili o fungování Spisového archivu České televize a také o aktuálním projektu historické a teoretické analýzy televizní tvorby. Linda Kimrová z Univerzity Karlovy se ve svém příspěvku zabývala problematikou digitálního restaurování barev na starších typech barevných fotografií a jejich následné digitalizace. Nadežda Andrejčíková z firmy Cosmotron Bohemia, s.r.o., hovořila o knihovním systému Advanced Rapid Library (ARL) a jeho implementaci v knihovnách Zemského archivu v Opavě s důrazem na správu bez další potřeby programátora. Martina Šťastná se ve svém příspěvku zabývala naopak digitalizací

administrativy, a to v Národním filmovém archivu. Podělila se o řadu zkušeností od komplikovaných počátků ústupu od papírového systému až po současnou kombinaci různých elektronických řešení. Dopolední sérii příspěvků uzavřel Jan Valenta ze společnosti EXON s.r.o., který prezentoval systém KAITOS určený pro automatizaci procesu digitalizace za využití moderních softwarových řešení na bázi umělé inteligence, především v oblasti zpracování skenů a identifikace metadat.

Že 2D digitalizace či fotografie trojrozměrných objektů k badatelské činnosti mnohdy nestačí, to ve třetím bloku potvrdily Klára Rybenská a Barbora Borůvková z Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Nabídly proto řadu metod tvorby 3D modelů na příkladech vybraných typářů a za nejúčinnější označily fotogrammetrii, kdy je trojrozměrný model poskládán ze zhruba pěti desítek fotografií bez potřeby nákupu drahých a specifických skenerů. Tomáš Pechánek z téže instituce představil svůj [projekt rekonstrukce exteriéru zaniklé zvonice v prostoru hospitalu Kuks](#) [19], a to rovněž prostřednictvím digitálního 3D modelu. Prezentace aplikace [MemoGIS Praha](#) [20], kterou přednesla Aneta Plzáková z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, byla účastníky konference [označena za nejlepší příspěvek celého setkání](#) [21]. Aplikace mapuje dějiny holokaustu v Praze, včetně bydlišť tehdejších židovských obyvatel a míst spojených s jejich perzekucí. Jan Červinka z Fakulty architektury Českého vysokého učení technického v Praze a Městské knihovny Nymburk poté představil databázi [Industriální topografie](#) [22], veřejné rozhraní Registru průmyslového dědictví. Databázi spravuje [Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury Českého vysokého učení technického v Praze](#) [23], které se vedle mapování významných průmyslových míst snaží hledat způsoby jejich zachování prostřednictvím nových způsobů využití. Další plánovaný příspěvek Matěje Rejnocha ze společnosti Tasty Air s.r.o. s názvem Využití 3D animace v edukativních aplikacích pro muzea se nakonec neuskutečnil; zveřejněna byla pouze [prezentace](#) [24].

Čtvrtý a poslední blok prvního dne odstartoval příspěvek Jana Šejbla z Náprstkova muzea o nejstarších fotografiích z Číny, jež má toto muzeum ve svém fondu. Jelikož jde o fotografie do kukátkových stereoskopů, u nichž je možné vnímat třetí rozměr, hrají digitální technologie nezastupitelnou roli v jejich archivaci a zpřístupňování.

[25]

Jan Šejbl si připravil příspěvek *Čína ve třech rozměrech: nejstarší fotografie z Číny v Náprstkově muzeu*

Lenka Pokorná Korytarová a Jindra Pavelková z Moravské zemské knihovny v Brně poté představily projekt [Česká literatura ve světě a světová literatura v Čechách v letech 1989–2020](#) [26]. Ten se zaměřuje na dokumentaci recepce světové literatury v ČR a naopak překladů bohemik v zahraničí. Mezi jeho výstupy bude patřit mimo jiné databáze překladů a specializované mapy. O stech letech pokusů o zřízení národního zvukového archivu hovořila Iva Horová z Národní technické knihovny. Informovala především o současné krizové situaci, kdy projekty archivace zvukových dokumentů končí bez institucionálně zaštitěné náhrady a rychle degradující zvukové kulturní dědictví může být nenávratně ztraceno. V dalším příspěvku prezentovali Marek Fišer a Tomáš Kykal z Vojenského historického ústavu Praha [Digitální studovnu Ministerstva obrany ČR](#) [27]. Ocenili možnosti systému Kramerius zpřístupnit dokumenty knihovního, archivního i muzejního charakteru v jedné digitální knihovně i spolupráci s výzkumným [projektem PERO](#) [28], ve němž je vyvíjen nástroj PERO OCR, který jim umožňuje zveřejňování transkripcí rukopisných dokumentů.

První den konference uzavřel Aleš Brožek ze Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem svým již tradičním přehledem množství zdigitalizovaných dokumentů v českých knihovnách za uplynulý rok. Informoval také o novinkách v českých digitálních knihovnách a podělil se o postřehy z pohledu jejich uživatele i administrátora.

Druhý den konference

Program druhého dne zahájil Martin Rechterík z Národního archivu se svým příspěvkem o archivaci českých účtů na sociální síti Twitter. Národní archiv pravidelně sklízí přes 300 účtů českých politiků, ministerstev nebo pamětových a informačních institucí a k dispozici má již více než 50 GB dat. O archivaci webu hovořila i Marie Haškovcová z Národní knihovny ČR, jež představila nejen fungování [Webarchivu](#) [29], ale rovněž výsledky výzkumného projektu [Vývoj centralizovaného rozhraní pro vytěžování dat z webových archivů](#) [30], díky němuž byl vytvořen [WACloud](#) [31] –

centralizované rozhraní pro jednodušší práci s daty, které má Webarchiv k dispozici. Pavlína Nimrichtrová z Národního archivu se ve svém příspěvku zabývala rovněž archivací dat, ale těch prostorových. Národní archiv se společně s Výzkumným ústavem meliorací a ochrany půdy, v. v. i., v projektu [Geografické informační systémy a plnění povinností legislativy v oblasti archivnictví](#) [32] zabýval geodaty, jejich validací a trvalým uložením v digitálních archivech. V rámci [Olympijského studijního a informačního centra Českého olympijského výboru](#) [33] byla v roce 2022 zaregistrována knihovna, kterou představil Petr Kliment. Knihovna je provozována hybridním způsobem; je v ní tedy možné nalézt fyzické svazky, ale rovněž bohatý digitální obsah, především v podobě fotografií nebo videí s olympijskou tematikou. Jako poslední v prvním bloku vystoupila Anna Pavlíková z Národní knihovny ČR, jež se ve svém příspěvku zaměřila na novou verzi digitální knihovny [Manuscriptorium](#) [34], která je určena pro prezentaci digitalizovaných historických dokumentů. Nová, v pořadí již čtvrtá verze se zaměřuje na zvýšení badatelského komfortu při práci s digitalizovanými daty, například prostřednictvím nástrojů pro tvorbu personalizovaného obsahu nebo přidáním nových funkcí na nástrojové liště. Uživatelé si rovněž mohou vytvořit svou osobní kolekci nebo sestavit virtuální výstavu.

Po první přestávce druhého dne spojili své síly Jiří Šilha ze společnosti Tritius Solutions a.s. a Pavel Hájek z Národního památkového ústavu, aby představili instance knihovního systému Tritius, které jsou v této odborné a výzkumné organizaci využívány pro dokumentační fond (fond jednotlivých knihoven) a zámecké knihovny (historické fondy tohoto typu knihoven). Kromě toho byl představen i modul revize, který je v těchto instancích používán. Jana Macháčková z firmy Axiell s.r.o. ve svém příspěvku představila možnosti digitalizace sbírkových předmětů v muzeích nebo galeriích v České republice. V současné době je realizován projekt s názvem *Nahráno – Otevřeno: Digitalizace, zpřístupnění a edukativní využití uměleckých sbírek v pamětových institucích*, na kterém se podílí Muzeum umění v Olomouci, Moravská zemská knihovna v Brně, Knihovna AV ČR a Národní archiv na Islandu. Díky projektu vzniklo digitalizační workflow za účelem digitalizace grafik z fondů Muzea umění v Olomouci. Dalšími řečníky v tomto bloku byli Miloš Pacek společně s Petrem Žabičkou z Moravské zemské knihovny v Brně. Ti publiku ukázali bohatou mapovou sbírku, která je v depozitářích knihovny uchovávána a rovněž v posledních letech hojně digitalizována. Pro lepší práci s mapami byl vytvořen nástroj [Mapseries](#) [35], který zjednodušuje katalogizaci listů mapových děl.

[36]

Miloš Pacek a Petr Žabička vystoupili s příspěvkem Katalogizace mapových děl s pomocí nástroje Mapseries

Následující příspěvek si rovněž připravila dvojice, a to Bronislava Navarová a Livia Kurucová z Univerzitní knihovny v Bratislavě. Příspěvek byl věnován jarmočným (kramářským) a pouťovým tiskům, jež se nacházejí ve fondu knihovny. Od roku 2020 se pracovníci knihovny zaměřují na bibliografické zpracování, restaurování a rovněž digitalizaci těchto tisků; celkem jich bylo již zpracováno přes 630. Tištěné dědictví představila i Barbora Horáková z Krajské knihovny v Pardubicích. Tato krajská knihovna se nezaměřuje pouze na zpracování a digitalizaci svých fondů, ale rovněž fondů z dalších pamětových institucí v Pardubickém kraji. Je tomu tak i z toho důvodu, že krajská knihovna nemá k dispozici dostatečně rozsáhlý fond a v některých případech není možné titul zdigitalizovat kompletně. Díky spolupráci s ostatními institucemi ale může dojít ke kompletnímu zpracování titulů a jejich následnému zpřístupnění uživatelům.

Další blok přednášek otevřeli Dávid Baranko společně s Evou Kalužákovou s přednáškou týkající se vzniklého konsorcia [Knihnice pre Slovensko](#) [37], které má v současné době 40 členů. Toto konsorcium si klade za cíl prosadit knihovny jako místo, kde uživatel může získat všechny typy informací, celoživotně se vzdělávat, ale rovněž rozvíjet své počítačové dovednosti a dovednosti potřebné pro průmysl 4.0, a to díky kreativním laboratořím SmartLab.

[38]

Eva Kalužáková svůj příspěvek nazvala Knížnice pre Slovensko (nielen o digitálnom vzdelávaní)

[39]

Inspirativní stánek Centra vědecko-technických informací SR

Na Katedře informačních studií a knihovnictví, která je součástí Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, se intenzivně věnují prezentaci digitalizovaných dokumentů a objektů při výuce. Pavlína Mazáčová představila konkrétní výstupy projektu [Humanitní vědy dokořán](#) [40], který se zabýval vytvořením digitálních vzdělávacích zdrojů pro gymnazisty, a to dvěma způsoby – autentický životní příběh na základě skutečných událostí; role-playing, kdy si student volí roli, ve které bude příběh procházet. Následná prezentace Karolíny Šimůnkové, Pavlíny Nimrichtrové a Doroty Müllerové z Národního archivu přiblížila ochranu osobních údajů a osobnostních práv v českých archivech, jež řešil i projekt [Analýza zpracování osobních údajů v archiváliích](#) [41]. V jeho rámci byl vytvořen i dotazník zaměřený na ochranu těchto dat. Posledními přednášejícími tohoto bloku byli Josef Schwarz a Vlastimil Krejčíř z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a velké výzkumné infrastruktury [LINDAT/CLARIAH-CZ](#) [42]. Hovořili o infrastruktuře [Digitalia MUNI ARTS](#) [43], která propojuje jednotlivé digitální platformy (například [Digitální knihovnu Arna Nováka](#) [44], [Digitální knihovny](#) [45] u Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [45], databázi [Filmové Brno](#) [46] aj.).

[47]

Josef Schwarz a Vlastimil Krejčíř své vystoupení nazvali Digitalia MUNI ARTS – více než digitální knihovna: výzkumná infrastruktura Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a systém Islandora

Poslední část konference zahájili Michal Klodner a Matěj Strnad z Národního filmového archivu. Představili sbírkový fond pro experimentální film, videoart a příbuzné oblasti s názvem Videoarchiv, který vzniká prostřednictvím výzkumného projektu [Audiovizuální dílo mimo kontext kinematografie: dokumentace, archivace a zpřístupnění](#) [48]. Ve Videoarchivu jsou jednotlivá díla nejen dokumentována, ale rovněž archivována a zpřístupňována. Další prezentující byla Adéla Faladová ze samostatného oddělení autorského práva Ministerstva kultury, která se ve své prezentaci věnovala novele autorského zákona v souvislosti s díly nedostupnými na trhu, jejichž [seznam](#) [49] podle zákona vytváří Národní knihovna ČR. Lenka Maixnerová z Národní knihovny ČR navázala na svou přednášku z roku 2021, kdy referovala o postupném otevírání dat v Národní knihovně ČR. V roce 2022 se podařilo knihovně [zpřístupnit tři databáze pod licencí CC0](#) [50] (Česká národní bibliografie, Databáze národních autorit NK ČR, Centrální adresář knihoven a informačních institucí v ČR) a osm dílčích datových sad autorit. Všechna data jsou k dispozici v [Národním katalogu otevřených dat](#) [51] a rovněž na portálu data.europa.eu [52].

[53]

Lenka Maixnerová přednesla příspěvek Otevírání dat v NK ČR v roce 2022

V Národní knihovně ČR se nejen otevírají data, ale také restaurují a digitalizují negativy z fotoarchivu ČTK. Několikaletou spoluprací mezi těmito dvěma institucemi představil Petr Kukač. Konference byla ukončena přednáškou Evy Vele ze spolku Wikimedia ČR, která upozornila na informační ztráty v kulturních institucích a představila možnosti uchovávání kulturního dědictví prostřednictvím projektů [Nadace Wikimedia](#) [54].

[55]

Konferenční program ukončila přednáška Evy Vele nazvaná Jak předcházet informačním ztrátám v kulturních institucích způsobených neočekávatelnými krizemi

Závěrem

23. ročník konference Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě přinesl 38 příspěvků, které se týkaly různorodých činností v paměťových institucích, jež jsou spjaté s digitálním světem. V něm se tyto instituce pohybují již mnoho let, ať už jde o samotnou digitalizaci dokumentů, jejich dlouhodobou archivaci a prezentaci uživatelům prostřednictvím vyvíjených nástrojů a aplikací, které umožňují více než jen jednoduché prohlížení, ale rovněž vlastní badatelskou práci například v rámci digital humanities. Konference je tak pro posluchače skvělou příležitostí zjistit, jakými aktivitami se jednotlivé instituce v sektoru GLAM (galerie, knihovny, archivy, muzea) zabývají, což je pro mnohé velmi přínosné a žádané. I proto se již připravuje další ročník, který se bude konat 29. a 30. listopadu 2023.

Než se uskuteční, můžete se, jak již bylo naznačeno, ke konferenci Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2022 vrátit prostřednictvím videozáznamů:

Autorkou fotografií je Linda Jansová z Národní knihovny ČR.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-4/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete-2022>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-4/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete-2022>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/bezova-michaela>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/halama-vojtech>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2022-rocnik-31-cislo-4>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete>
- [7] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/digitalni-technologie>
- [8] <https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/2022-23-rocnik>
- [9] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova1.jpg>
- [10] <https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/2022-23-rocnik/video>
- [11] <https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/2022-23-rocnik/prezentace>
- [12] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova2.jpg>
- [13] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova3.jpg>
- [14] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova11.jpg>
- [15] <https://www.planobnovy.cz/>
- [16] <https://www.mkcr.cz/iniciativa-4-5-3-digitalizace-kks-digitalizace-kulturnich-statku-a-narodnich-kulturnich-pamatek-i-cs-2908>
- [17] https://www.nkp.cz/soubory/ostatni/narodni_strategie_digitalizace2022.pdf
- [18] <https://ceskadigitalniknihovna.cz/>
- [19] <https://sketchfab.com/3d-models/zanikla-zvonice-u-hospitalu-kuks-3b-1a60ca4bd39f43c6af2c81f93b7bb942>
- [20] <https://ehri.cz/memogis/praha/>
- [21] <https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/2022-23-rocnik/nejlepsi-prispevky>
- [22] <http://www.industrialnitopografie.cz/>
- [23] <http://vcpd.cvut.cz/>
- [24] <https://www.skipcr.cz/dokumenty/vyuziti-virtualni-reality-v-muzeich>
- [25] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova4.jpg>
- [26] <https://www.mzk.cz/o-knihovne/vyzkum-projekty/naki/ceska-literatura-ve-svete-svetova-literatura-v-cechach-v-letech-1989>
- [27] <https://digitalnistudovna.army.cz/>
- [28] <https://pero.fit.vutbr.cz/>
- [29] <https://www.webarchiv.cz/>
- [30] <https://webarchiv.cz/vyvoj/index.html>
- [31] <https://webarchiv.cz/vyvoj/vystup.html>
- [32] <https://www.isvavai.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=TL03000364>
- [33] <https://www.olympijskytym.cz/osic>
- [34] <https://www.manuscriptorium.com/>
- [35] <https://mapseries.mzk.cz/>
- [36] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova6.jpg>
- [37] <https://kniznicepreslovensko.cvtisr.sk/>
- [38] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova7.jpg>
- [39] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova5.jpg>
- [40] <https://www.phil.muni.cz/vyzkum/resene-projekty/50247>
- [41] <https://starfos.tacr.cz/cs/project/VI20192022125#project-results>
- [42] <https://lindat.cz/cs>
- [43] <https://digitalia.phil.muni.cz/>
- [44] <https://arne-novak.phil.muni.cz/>
- [45] <https://digilib.phil.muni.cz/cs/>
- [46] <https://fav.phil.muni.cz/projekty/filmovebrno>
- [47] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova8.jpg>
- [48] <https://videoarchiv-nfa.cz/projekt/>
- [49] <https://sdnnt.nkp.cz/>

[50] <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/otevrena-data>

[51] <https://data.gov.cz/datov%C3%A9-sady?poskytovatel=https%3A%2F%2Fdata.gov.cz%2Fzdroj%2Fposkytovatel%2F00023221>

[52] <https://data.europa.eu/data/datasets?catalog=nkod-opendata-cz&showcatalogdetails=true&locale=cs&publisher=https%3A%2F%2Fdata.gov.cz%2Fzdroj%2Fposkytovatel%2F00023221&page=1>

[53] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova9.jpg>

[54] <https://wikimediafoundation.org/>

[55] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1009/bezova10.jpg>